

Sokrat, koji je živio u jednoj republikanskoj državi, gdje svaki građanin s drugim građaninom slobodno govoraše, gdje pak fini urbanitet u oplođenju bijaše dioništvom i samog gotovo najnižega puka, korio je tako na najbezazleniji zamislivi način u konverzaciji ljude, i bez didaktičkog tona, bez da se činilo, kao da hoće podučavati, započinjao je on običnu konverzaciju i vodio na najtankoćutniji način do jednog nauka, koji se nadavao sam od sebe i čak se jednoj Diotimi nije mogao činiti nametljivim.

Hegel 1793/94.

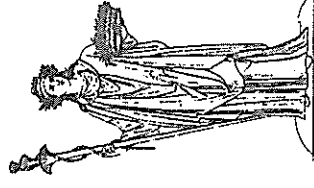

PLATON

EROS I FILIA

SIMPOZIJ I LISIS

PREVEO SA STAROGRČKOG
ZDESLAV DUKAT

DEMETRA
Filosofska biblioteka
Dimitrija Savića

dobrotom čezne za onim čime oskudijeva.'

'Priznao sam.'

*'Kako bi dakle mogao biti bog onaj koji je bez ljepote i 5
dobrote?'*

'Nikako, bar kako se čini.'

'Vidiš li dakle da ni ti ne priznaješ Erosa bogom?'

'Pa što bi onda bio Eros?', upitah. 'Zar smrtnik?'

'Ni u kom slučaju.'

'A što dakle?'

10

'Kao što prije rekoh, između smrtnog i besmrtnog.'

'Što dakle, Diotimo?'

*'Velik demon, Sokrate; jer sve je demonsko između boga i
smrtnika.'*

e

'A kakav mu je djelokrug?', upitah ja.

*'Biti tumačem i posrednikom između bogova i ljudi preno-
seći od ovih molbe i žrtve a naloge i uzdarja za žrtve od onih te
ispunjati prostor između jednih i drugih tako da je ukupnost 5
svega iznutra povezana. Zahvaljujući njemu moguća je i sva
mantika¹³² i svećenička vještina prinošenja žrtava, obreda,
zaklinjanja te svega gatanja i čaranja. Bog se ne druži s čovje- 203
kom nego se komuniciranje i razgovor bogova s ljudima i u snu
i na javi obavlja isključivo posredstvom demoni; i čovjek koji
posjeduje mudrost u takvim stvarima božanski je, a onaj koji
je mudar u drugome, ili u vještinama ili u nekim rukotvorstvi- 5
ma, običan je zanatlija. Ti su demoni brojni i raznih vrsta a*

¹³² Gatalačka i proriceatelska vještina.

jedan je od njih i Eros.'

'A tko su mu otac i mati?', rekoj ja.

- b *'To je predugačko da se ispričovijeda,' reče Diotima. 'No ipak ću ti reći. Kad se naime rodila Afrodita, na gozbi kojom su se častili bogovi među ostalima bio je i Metidin sin Por.¹³³ Pošto poručaše, kako je bilo obilje jela, došla je da prosi*
 5 *Penija¹³⁴ i stajala je uz vrata. Por pak, napivši se nektara – vino naime još nije postojalo, – ušao je u Zeusov vrt i pijan zaspao. Potom Penija, smišljajući da u svome siromaštvu rodi Porovo*
 c *dijete, legne uza nj i začne Erosa. Zato i jest Eros postao pratilac i poslužitelj Afrodite jer je začet o njezinoj rođendan-*
skoj svetkovini a ujedno jer je po naravi zaljubljenik u ono što je lijepo budući da je i sama Afrodita lijepa. Kako je dakle sin
 5 *Pora i Penije, Erosa je zapala ovakva sudbina. Ponajprije uvijek je siromah i nimalo nježan i lijep, suprotno nego što misli svjetina, nego krut, suh,¹³⁵ bosonog i beskućnik, vazda leži na*
 d *goloj zemlji bez pokrivača, počiva uz vrata i na putovima pod vedrim nebom, a uvijek ga prati oskudica zato što on ima majčinu narav. Po ocu opet stalno sprema zamke lijepima i*
 5 *dobrima, hrabar je, poduzetan i krepak, vrstan borac, neprestano plete neke zamke, prijatelj je mudrosti i domišljat, filozofira tijekom čitava svog života, vrstan vrač, bajalac i*
 e *mudrijaš; a rodio se nije ni kao besmrtni ni kao smrtni nego tijekom jednoga istog dana sad živi i cvjeta kad mu je dobro,*

¹³³ »Snalažljivko.«

¹³⁴ »Oskudica, Siromaštvo«.

¹³⁵ Protivno od Agatonova »gibak, vlažan«.

sad opet umire, pa onda ponovno oživljava zahvaljujući očevoj naravi; ono pak što stječe to mu neprestano otječe tako da niti je ikada u oskudici niti u obilju i opet je u sredini između 5 mudrosti i neznanja. S time je naime ovako. Nijedan bog niti 204 se bavi filozofijom niti čezne da postane mudar, – to već naime jest, – a jednako tako niti tko drugi, ako je mudar, ne bavi se filozofijom. A ni neznalice opet niti se bave filozofijom, niti čeznu da postanu mudri; ta upravo to i jest teškoća s neznanjem što takav čovjek niti je plemenita karaktera niti razborit, a opet 5 misli da je oboje u dovoljnoj mjeri. Zato onaj koji ne misli da u nečemu oskudijeva i ne čezne za onim za što misli da mu ne treba.'

'Pa tko su onda, Diotimo,' rekoh ja, 'oni koji se bave filozofijom ako to nisu niti mudri niti neznalice?'

'Sad je to jasno već i djetetu,' reče, 'da su to oni između b obje krajnosti a jedan od njih bio bi i Eros. Mudrost je naime jedno od najljepših dobara, Eros je pak ljubav prema onome što je lijepo; stoga nužno proizlazi da je Eros filozof¹³⁶ a filozof je na sredini između mudra i neuca. A i to on duguje svom 5 porijeklu jer potječe od oca mudra i snalažljiva a majke nemudre i bespomoćne. Takva je dakle narav tog demona, dragi Sokrate; a što si ti pomislio da je Eros drugačiji, ništa u tome nema čudna. Pomislio si, kako mi se čini sudeći po onome što c govoriš, da je Eros predmet ljubavi a ne njezino ishodište; zato držim da ti se i ukazivao prekrasnim. Pa i jest ono što je ljubljeno uistinu lijepo, nježno, besprijetorno i savršeno; ono što ljubi pak drugačije je spoljašnosti, po prilici onakve kako 5 sam razložila.'

A ja rekoh: 'Dobro dakle, tuđinko, lijepo govoriš; ali ako je Eros takav, što imaju ljudi od njega?'

'To je sljedeće, Sokrate, o čemu ću te pokušati podučiti. d Takav je, znači, Eros i takvo mu je porijeklo, a on je, kao što

¹³⁶ U etimološkom značenju kao »ljubitelj mudrosti«.

ti kažeš, ljubav prema lijepome. Ako bi nas sada tko upitao: 'Što to znači da je Eros ljubav prema lijepome, Sokrate i Diotimo?' Odnosno jasnije rečeno: 'Onaj koji ljubi žudi za lijepim; kako on to žudi?'

A ja rekoh: 'Žudi da mu ono pripadne.'

'Ali tvoj odgovor,' na to će ona, 'ište još ovakvo pitanje: što će imati onaj kome pripadne lijepo?'

10 Rekoh: 'Nisam još posve u stanju da na to pitanje spremno odgovorim.'

e 'No dobro,' reče Diotima, 'ako bi tko zamijenio lijepo dobrom pa pitao: 'Hajde, Sokrate, onaj koji ljubi žudi za dobrom; a zašto žudi?'

'Da mu ono pripadne,' rekoh.

5 'I što će imati ako mu dobro pripadne?'

'Na to mi je lakše odgovoriti,' rekoh. 'Bit će sretan.'

205 'Tako je,' reče. 'Sretni su sretni zato što su stekli dobro i dalje više nisu potrebna nikakva dopunska pitanja poput: u koju svrhu želi biti sretan onaj koji to želi, nego izgleda da je tim odgovorom u potpunosti dosegnut cilj postavljanja pitanja.¹³⁷

'Istinu kažeš,' rekoh.

5 'A smatraš li da su to htijenje i žudnja zajednički svim ljudima i da svi neprestano žele da im dobro pripada, ili možda misliš drugačije?'

'Baš tako,' rekoh, 'da je to svima zajedničko.'

'Pa zašto onda, Sokrate,' reče, 'ne kažemo da su svi obuzeti ljubavnom žudnjom ako svi neprekidno žude za istim, nego za neke to tvrdimo a za druge ne?'

'I sam se čudim tome.'

'Ma ne čudi se,' reče Diotima. 'Ta mi izdvajamo ono što se

¹³⁷ Zato što je »dobro« u sebi etički »telos« (cilj, granica) ili *summum bonum* (najviše dobro).

naziva jednom vrstom ljubavi pa joj nadijevamo naziv cjeline a za druge njezine raznovidnosti netočno upotrebljavamo druga imena.' 5

'Na primjer?'

'Na primjer: znaš da je stvaralaštvo širok pojam; svemu što prelazi iz nepostojanja u postojanje samo je stvaralaštvo uzrok pa su stoga i proizvodi svih umijeća stvaralaštva i svi su njihovi tvorci¹³⁸ stvaraoci.' c

'Istinu govoriš.'

'No ti ipak znaš,' reče ona, 'da se ti tvorci ne nazivaju pjesnicima odnosno stvaraocima¹³⁹ nego drugim imenima, a od svega stvaralaštva izdvojen je jedan dio, onaj koji obuhvaća glazbu i metrička pravila, pa mu se nadijeva ime cjeline. Poesijom odnosno stvaralaštvom naime naziva se samo to a pjesnicima odnosno stvaraocima samo oni koji se bave tom njegovom podvrstom.' 5

'Istinu govoriš,' rekoh. 10

'Baš je tako i s ljubavlju. Osnovna je kod nje svaka težnja za dobrom i srećom, naime najveća i za svakog čovjeka varljiva ljubav.¹⁴⁰ Oni pak koji joj se obraćaju na svakojaki drugi način, ili radi stjecanja novca, ili iz ljubavi prema tijelovježbi, ili radi filozofije odnosno ljubavi prema mudrosti, za njih se ne kaže da su obuzeti ljubavnom žudnjom niti ih se naziva ljubavnicima, nego oni koji se usmjeravaju na tek jednu podvrstu ljubavi i koji su revno uznastojali oko nje prisvajaju naziv cjeline, tj. ljubavi, ljubavne čežnje i ljubavnika.' 5

'Čini se da govoriš istinu,' rekoh.

'A pripovijeda se i neka priča da ljube oni koji traže svoju drugu polovicu;¹⁴¹ moja pak priča kaže da ljubav nije niti čežnja za polovicom niti za cjelinom, moj druškane, ako to nije nešto dobro, jer ljudi su voljni odsijecati sebi i noge i ruke ako 10 e

¹³⁸ U smislu »rukotvorci«.

¹³⁹ Grč. »poietai«, što istovremeno znači pjesnik i stvaralac kao takav. Pjesnik je dakle stvaralac par excellence.

5 *im se čini da su im nevaljale. Mislim time da nitko ne miluje
ono što je njegovo vlastito osim ako dakako nećemo sve što
pripada nama nazivati dobrim a sve tuđe lošim. Jer nema*
206 *ničega za čime ljudi žude osim za dobrom. Možda ti misliš
drukčije?*

'Zeusa mi, ne,' rekoh.

*'Može li se dakle tako naprosto reći da ljudi žude za
dobrom?'*

5 *'Da,' rekoh.*

*'Ne treba li nadalje dodati i da žude za time da posjeduju
dobro?'*

'Treba.'

*'Zar ne,' reče, 'i da ga ne samo posjeduju nego i da ga trajno
posjeduju?'*

10 *'I to treba pridodati.'*

*'Nije li dakle sve u svemu ljubav težnja za trajnim posjedo-
vanjem dobra?'*

'Govoriš čistu istinu,' rekoh ja.

b *'Kad je to¹⁴² dakle ljubav,' reče ona, 'što i kako rade oni
koji teže za njom¹⁴³ da bismo njihovu revnost i gorljivost mogli
nazvati ljubavnom žudnjom? Kakvo je u stvarnosti to njihovo
djelanje? Možeš li reći?'*

5 *'Da mogu, Diotimo, ne bih se divio tvojoj mudrosti niti bih
pohađao tvoja predavanja da naučim sve to.'*

'Dobro, reći ću ti. To je duševno i tjelesno rađanje u lijepu.'

'Gatalačkog umijeća treba za ono što govoriš, a ja to ne
10 *mogu dokučiti.'*

c *'Dobro, ja ću ti pojasniti,' reče ona. 'Svi su ljudi, Sokrate,
trudni i tijelom i dušom i, kad dosegnu određenu dob, naša*

¹⁴² Težnja za dobrom.

¹⁴³ Ljubavlju.

narav ima želju za rađanjem. Ali rađati ne može u ružnu nego u lijepu. Spolno općenje muškarca i žene naime je rađanje.¹⁴⁴ 5 A to, naime trudnoća i rađanje, božanski je čin i ono besmrtno u smrtnome biću. Ali do toga ne može doći u neskladnome: ružnoća je u neskladu sa svim božanskim, dok je ljepota u skladu.¹⁴⁵ Stoga je Kalona (Ljepota) Mojra (Sudaja) i Ejlethija (Rodilja)¹⁴⁶ svakom rađanju. Zbog toga kad se ono što je trudno primiće lijepome, postaje vedro i obuzima ga radost te rađa i iznosi na svijet;¹⁴⁷ a kad se primiće ružnome, snuždeno 5 se i rastuženo skuplja u se, odvraća, suspreže i ne rađa, nego je i dalje bremenito plodom zadržanim u utrobi. Iz tog razloga ono što je već nabreklo od trudnoće obuzima strastveno uzbuđenje u blizini lijepoga¹⁴⁸ jer ono oslobađa bolnih trudova e onoga koji ga posjeduje.¹⁴⁹ Jer ljubav, Sokrate, nije žudnja za ljepotom, kako ti misliš.'

'Nego za čime?'

'Za rađanjem i iznošenjem na svijet u lijepu.'

5

'Neka je tako,' rekoh ja.

'Na svaki način,' reče Diotima. 'A zašto baš za rađanjem? Jer rađanje je ono vječno i besmrtno koje je dostupno smrtnome. A prema onome o čemu smo se složili nužno je biti željan 207 besmrtnosti zajedno s dobrom ako je ljubav stalna žudnja za posjedovanjem dobra. Iz tog razmišljanja nužno proizlazi da je ona i žudnja za besmrtnošću.'

To me je dakle sve poučavala kad se god vodio razgovor o 5

¹⁴⁴ Tj. vodi rađanju.

¹⁴⁵ Tj. s božanskime.

¹⁴⁶ Mojra ili Sudaja određuje čas poroda a Ejlethija olakšava i ubrzava porod.

ljubavnim pitanjima. A jednom me upitala: 'Što je, Sokrate, po tvome mišljenju uzrok toj ljubavnoj žudnji i želji? Ne opažaš li u kakvu su neobičnu stanju sve životinje kad ih obuzme želja za rađanjem, i to i četveronožne i krilate, pomahnitale od ljubavne strasti, ponajprije da se pare jedne s drugima a potom da hrane potomstvo pa su i najslabije spremne da se za to¹⁵⁰ bore s najjačima i da umiru za njih, i spremne su patiti od gladi samo da hrane podmladak i uopće pripravne su za njih sve činiti; za ljude bi se moglo misliti da to rade na temelju razumska suda; ali koji to uzrok dovodi životinje u takvo ljubavno stanje? Možeš li reći?'

Ja opet rekoh da ne bih znao; a ona će: 'Zamišljaš li da ćeš ikada postati iskusan u ljubavi ako to ne budeš razumijevao?'

5 'Pa poradi toga, Diotimo, štono netom rekoh, dolazim k tebi jer sam shvatio da mi je potreban učitelj. No reci mi i razlog tome i ostalome što se tiče ljubavnih pitanja.'

'Ako dakle,' reče, 'vjeruješ da je po naravi ljubav usmjerena prema onome o čemu smo se u više navrata složili,¹⁵¹ nemoj se d čuditi. Ondje¹⁵² naime iz istog razloga kao i ovdje¹⁵³ smrtna se priroda trudi koliko joj je to moguće¹⁵⁴ da zauvijek postoji i da bude besmrtna. A moguće joj je to samo na taj način, naime rađanjem, da uvijek ostavlja drugo mlado umjesto stara, jer i u vremenu u kojem se za svako pojedinačno živo biće kaže da 5 živi i da je isto¹⁵⁵ – kao što se istim naziva čovjek od dječaka sve dok ne postane starac: taj doduše nikada u sebi nema sve isto a ipak se naziva istim, nego se uvijek u jednome obnavlja a gubi drugo kao što je kosa, meso, kosti, krv i tijelo uopće. I e ne samo obzirom na tijelo nego i obzirom na dušu ni u koga ne ostaju iste navike, karakterne crte, misli, želje, užici, brige,

¹⁵⁰ Za mlade.

¹⁵¹ Naime, prema besmrtnosti.

¹⁵² U životinjskom carstvu.

¹⁵³ Kod ljudi.

strahovi, nego jedno nastaje a drugo se gubi. A još je mnogo neobičnije da i kod naših spoznaja¹⁵⁶ ne samo da jedne stječemo a druge gubimo i po njima nikada nismo isti, nego se to isto događa i sa svakom pojedinačnom spoznajom. Jer ono što se naziva uvježbavanjem vrši se zato što spoznaja odlazi; zaborav je naime izlazak spoznaje a uvježbavanje opet usađivanjem novog pamćenja umjesto iščezloga spasava spoznaju tako da se ona čini istom. Tim se naime načinom spasava sve smrtno, ne tako što je uvijek u potpunosti isto kao božansko, nego tako što ono što odlazi i stari ostavlja za sobom drugo mlado onakvo kakvo je i samo bilo. Tim postupkom, Sokrate, smrtno ima udjela u besmrtnome, i to i tijelo i sve ostalo; a s besmrtnim je drukčije.¹⁵⁷ Stoga se ne čudi što po naravi sve¹⁵⁸ visoko cijeni vlastit izdanak; ta poradi besmrtnosti revnost i ljubavna žudnja prate svakoga.'

A ja, čuvši taj govor, začudih se i rekoh: 'Zbilja, premudra Diotimo, zar je tome uistinu tako?'

A ona reče pravim profesorskim tonom: 'Budi čvrsto uvjeren u to, Sokrate! Jer ako hoćeš promotriti ljudsko slavljublje, čudio bi se besmislenosti onoga što sam rekla ako ne bi razmišljao uzevši u obzir kako žarko žude da postanu glasoviti i »slavu za vremena vječna besmrtnu sebi očuvat'«, te kako su pripravnici za to svi izlagati se opasnostima još više nego za djecu, i novce trošiti, i napore trpjeti svakakve, i život za to polagati. Jer zar ti misliš da bi Alkestida umrla za Admeta ili

¹⁵⁶ Drugi: opažaja.

¹⁵⁷ Neki ovdje ispravljaju grčki tekst, najčešće: »a drugčije je nemoguće«.

¹⁵⁸ Sve živo.

- Ahilej slijedio Patrokla u smrt ili vaš Kodro položio život za
5 kraljevstvo svoje djece da nisu mislili da će ostati besmrtnan
spomen na njihovu vrlinu što ga mi i sada gajimo? Ni slučajno,
nego držim da radi besmrtne vrline i takve dične slave svi šve
čine i to koliko su kreposniji, toliko više; ta žude za besmrtnim.*
- e Oni dakle koji su tijelima trudni više se usmjeravaju prema
ženama i na taj su način predani ljubavi rađanjem djece, kako
misle, pribavljajući sebi besmrtnost, sjećanje i sreću za sve
5 buduće vrijeme. A oni koji su to dušom¹⁶¹ – ima ih naime, ' reče*
- 209 Diotima, 'koji su još više trudni u dušama nego u tijelima onim
čime većma priliči duši da zatrudni i što da rodi. Što joj dakle
priliči? Etička mudrost i vrlina općenito – a njima su roditelji¹⁶²*
- 5 svi pjesnici-stvaraoci a od rukotvoraca oni za koje kažemo da
su pronalazači; najveće pak i najljepše u etičkoj mudrosti jest
dovođenje u red države i doma a tome je ime umjerenost i*
- b pravičnost, – pa tko je od mladosti trudan time u duši te kao
mlad momak uz pristanak svoje dobi već teži da rađa i iznosi
na svijet, traži doista, mislim, i on, obilazeći unaokolo, lijepo
u kome bi rodio; ta u ružnome nikada neće rađati. Stoga većma*
- 5 miluje lijepa tijela nego ružna zato što je trudan i ako se namjeri
na lijepu, plemenitu i stasitu dušu, onda veoma miluje oboje¹⁶³
i takva čovjeka odmah obasipa savjetima o vrlini i o tome što*
- c valjan čovjek treba da čini i oko čega da se trudi te se laća da*

---

¹⁶¹ Trudni.

¹⁶² U smislu: rađatelji.

¹⁶³ I tijelo i dušu.

ga odgaja. Dotičući se, rekla bih, lijepoga čovjeka i družeći se s njime, sjećajući ga se i kad je prisutan i kad nije, rada i iznosi na svijet ono čime je odavno bio trudan i rođeno othranjuje zajednički s njime tako da takvi ljudi stječu mnogo prisnije 5 uzajamno zajedništvo svoje djece i čvršće prijateljske veze jer zajednički posjeduju ljepše i dugovječnije potomstvo. I svatko bi radije prihvatio da su mu se rodila takva nego ljudska djeca te, kad se obazre na Homera, Hesioda i ostale vrsne pjesnike, d zaviđi im kakve potomke ostavljaju za sobom jer im oni pri-skrbljuju besmrtnu slavu i spomen time što su i sami takvi.¹⁶⁴ Ili pak uzmi kakvu je djecu Likurg ostavio u Lakedemonu kao 5 spasitelje tog Lakedemona i tako reći čitave Helade. Također, u vas se štuje Solon kao roditelj vaših zakona i drugdje na mnogo mjesta drugi muževi i među Helenima i među barbari- e ma, koji su izveli mnoga lijepa djela i iznjedrili raznovrsne vrline; njima su zbog te i takve djece već podignuta mnoga svetišta, dok zbog ljudske još nikome.

U takve bi dakle ljubavne misterije i ti, Sokrate, možda 5 mogao biti posvećen; ali u one završne i najviše, poradi kojih 210 sve to¹⁶⁵ i postoji, ako se tko ispravno penje prema tom cilju, ne znam da li bi bio podoban.¹⁶⁶ Ja ću međutim govoriti o tome i ništa neću u revnosti popustiti. A ti me kušaj slijediti ako budeš kadar. Ta onaj koji na pravi način ide prema tome cilju 5 treba da kao mladić započne ići prema lijepim tijelima i naj-prije, ako ga njegov vođa ispravno vodi, da ljubi jedno lijepo tijelo i onda rađa lijepe riječi a da zatim shvati da je ljepota jednog tijela sestra ljepoti ma kojega drugog tijela, pa ako treba b ići za lijepim obličjem, da je velika nerazboritost misliti da na

¹⁶⁴ Besmrtni.

¹⁶⁵ Postupak posvećenja.

¹⁶⁶ Za posvećenje.

svim tijelima nije ljepota jedna ista; to shvativši, treba da postane ljubitelj svih lijepih tijela te da se okani toga jednoga
 5 tijela pošto ga prezre i potpuno omalovaži; poslije toga treba da ljepotu u duši procijeni skupocjenijom od one u tijelu, tako da i ako je u nekoga valjana duša a tijelo slaba cvata, da mu
 c to bude dovoljno, da ga ljubi, da se za nj brine, da rađa takve riječi i da traži one koji će mladiće činiti boljima zato da bude prisiljen ugledati lijepo u moralu i u zakonima i razabrati da je
 5 sve to srodno samo sebi kako bi ljepotu tijela shvatio kao beznačajnu; poslije moralnih zasada vođa treba da ga povede k znanostima da opet razabere ljepotu znanosti i da sada,
 d gledajući u to obilje lijepoga, ne služi ropski kao sluga jednome zadovoljavajući se ljepotom kakva dječarca ili čovjeka djelovanja pa da bude ništavan i sitne duše, nego da, okrenut prema širokome horizontu¹⁶⁷ lijepoga i promatrajući to,¹⁶⁸ brojne lijepe
 5 pe misli i veličajne zamisli rađa u neiscrpnom mudroljublju¹⁶⁹ sve dok ondje, ojačavši i porastavši, ne ugleda jednu jedinstvenu znanost¹⁷⁰ koja se odnosi na ljepotu i to na takvu. A sada
 e nastoj,' reče Diotima, 'pratiti ono što govorim što pažljivije. Tko bude sve dovde uveden u ljubavna pitanja, sustavno i po redu promatrajući lijepo, kad bude dolazio već samome koncu
 5 ljubavnih tajni, iznenada će ugledati nešto po naravi neočekivano lijepo, naime baš ono, Sokrate, čemu su služili svi pret-
 211 hodni naponi, ono koje kao prvo uvijek jest i niti nastaje niti propada, niti raste niti vene, zatim niti je dijelom lijepo dijelom ružno, niti sada jest, sada opet nije, niti je lijepo u odnosu na

---

¹⁶⁷ Doslovno: širokoj pučini.

¹⁶⁸ Tu pučinu odnosno horizont.

¹⁶⁹ Filozofiji.

¹⁷⁰ Ta je znanost kod Platona dijalektika.

nešto, a ružno u odnosu na drugo, niti je tu lijepo, tamo ružno,
kao da je za neke lijepo, za druge ružno; niti će mu se opet¹⁷¹ 5
to lijepo ukazati kao neko lice ili ruka ili neki drugi dio tijela,
niti kao koja riječ ili spoznaja, niti negdje na nekom drugome
kao na živu biću ili u zemlji ili na nebu nego kao samo sa b
sobom i po sebi uvijek jednoliko, dok sve drugo lijepo dio-
ništvuje u njemu ovako nekako da, dok sve ostalo nastaje i
propada, ono niti postaje veće ni manje niti se s njime bilo što
zbiva. Kad se dakle netko pomoću ispravne ljubavi prema 5
dječacima uzdigne nad sve te podvrste pa počne zreti to lijepo,
tad je blizu pravog cilja. Baš to naime znači na pravi način ići
prema ljubavi ili dati se voditi od drugoga, počinjući od tih c
lijepih predmeta radi onoga lijepog neprestano se uspinjati kao
po stepenicama od jednoga k dvama i od dvaju k svim lijepim
tijelima, pa od lijepih tijela k lijepim djelatnostima, pa od 5
djelatnosti lijepim naucima a od nauka najzad doprijeti do
onog nauka koji nije nauk ni o čemu drugome već o sâmom
onom lijepom, i da na koncu spozna što jest lijepo. Tu, dragi d
Sokrate,' reče tuđinka iz Mantineje, 'iznad svega treba da
čovjek živi život kontemplirajući lijepo sâmo. A ako to jednom
ugledaš, neće ti se učiniti onakvim kakvo je zlato, odjeća i lijepi
dječaci i mladići koji te sada obezumljuju kad ih gledaš i
pripravan si i ti i većina drugih, dok gledate svoje ljubljene i 5
dok ste stalno s njima ako je to samo ikako moguće, lišavati se
i jela i pila samo da biste ih promatrali i bili zajedno s njima.
Što doista mislimo,¹⁷² ako bi se nekome desilo da sâmo to
lijepo ugleda kao sunce jasno, čisto, nepomiješano, a ne ispu- e

¹⁷¹ Naime promatraču.

¹⁷² Podrazumijeva se: da bi zadesilo takvoga, ili sl.

njeno ljudskom puti, bojama i brojnim drugim smrtnim bala-
stom nego ako bi mogao to čisto božansko lijepo smotriti u
njegovoj jednovrsnosti? Zar držiš da bi bio ništetan život čo-
212 vjeka koji bi onamo upravljao pogled i promatrao to primjere-
nim organom¹⁷³ i bio s njime zajedno? Ili ne pomišljaš li da će
mu se jedino ondje desiti dok gleda lijepo onim čime ga treba
gledati da ne rađa privide vrline, jer se ne maša privida, nego
5 istinu, jer se maša istine; a nije li onome koji je rodio i othranio
istinsku vrlinu moguće da postane bogu mio i da jedini među
svim ljudima postane i besmrtnan?

- b To mi je, Fedre i vi ostali, kazivala *Diotima* a ja se dao
uvjeriti; a kako sam se sâm dao uvjeriti, trudim se i druge
uvjeravati da u težnji ljudske naravi za takvim blagom čovjek
ne bi mogao naći boljeg pomagača od Erosa. Stoga ja i tvrdim
5 da treba da svatko štuje Erosa pa ga i sam štujem i osobito
odan sam mu vjernik te na to potičem i druge; uz to, kako sada
tako i vazda, veličam moć i postojanost¹⁷⁴ Erosa koliko sam to
c samo kadar. Taj dakle govor, Fedre, uzmi, ako želiš, da je
izrečen kao pohvala Erosu; ako pak ne želiš, nazivaj ga onim
i onako što i kako ti se dopada.»

Kad je Sokrat to izgovorio, ostali su ga hvalili,¹⁷⁵ a Aristo-
5 fan je pokušavao nešto reći jer je Sokrat na jednome mjestu
spomenuo nešto iz njegova govora;¹⁷⁶ no iznenada je od zvekira
s kućnih vrata odjeknula silna buka kao od nekih bančitelja i
čuo se zvuk frule. Stoga Agaton reče: »Dečki, nećete li pogle-
d dati? Pa ako je neki prijatelj, pozovite ga unutra, a ako nije,
recite da smo završili s pićem i da smo već prilegli na počinak.«

¹⁷³ Razumom; doslovno »onime čime treba«.

¹⁷⁴ U smislu izdržljivosti, srčanosti, koju traži takav odgoj.

¹⁷⁵ Ali očigledno tako oduševljeno kao Agatona (vidi 198 A).

¹⁷⁶ Vidi 205 D.